

حلب؛ خرمشهر سوریه

نویسنده: فرزانه شهیدی

تهران - اردیبهشت ۱۳۹۷

سرشناسه	شهیدی، فرزانه، ۱۳۴۵.
عنوان و نام پدیدآور	حلب؛ خرمشهر سوریه/ نویسنده فرزانه شهیدی.
مشخصات نشر	تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۱۶۸ ص.
شابک	978-600-8438-33-5
وضعیت فهرست‌نویسی	فیبا.
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۵۹ - ۱۶۸؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	حلب (سوریه)
موضوع	Aleppo (Syria)
موضوع	سازمان‌های تروریستی -- سوریه -- حلب
موضوع	Terrorist organizations -- Syria- - Aleppo
موضوع	سوریه -- تاریخ -- جنگ داخلی، ۲۰۱۱ م.
موضوع	Syria -- History -- Civil War, 2011
موضوع	سوریه -- سیاست و حکومت -- قرن ۲۱ م.
موضوع	Syria – politics and government – 21st Century
موضوع	سوریه -- روابط خارجی -- سوریه
موضوع	Iran – Foreign relations – Syria
رده‌بندی کنگره	DS ۹۹ / ج ۹ ش ۹ / ۱۳۹۷
رده‌بندی دیویی	۹۵۶/۹۱۳
شماره کتابشناسی ملی	۵۱۹۸۵۱۷

www.asnoor.ir
Email:info@asnoor.ir

مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور

نام کتاب: حلب؛ خرمشهر سوریه
نویسنده: فرزانه شهیدی
ویراستار: طاهره سینجلی
تایپ و صفحه‌آرا: مرضیه روشن‌روان
طراح جلد: جواد حسین‌خانی
چاپ و صحافی: اندیشه‌سازان نور
نوبت چاپ: اول - اردیبهشت ۱۳۹۷
شمارگان: ۵۰۰ جلد
قیمت: ۱۷۰,۰۰۰ ریال

کلیه حقوق این کتاب متعلق به مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور است.

فهرست مطالب

مقدمه	۱۱
فصل اول: آشنایی با حلب	۱۵
۱. تاریخچه	۱۷
۲. جغرافیای انسانی	۱۹
الف) جمعیت	۱۹
ب) قبایل و عشایر	۲۱
ج) اهل سنت	۲۲
د) شیعیان	۲۴
۳. جغرافیای طبیعی	۲۶
۴. قطب اقتصادی بحاری صنعتی	۲۷
الف) کشاورزی	۲۷
ب) صنایع و کارخانه‌ها	۲۹
ج) صنعت گردشگری	۳۱
فصل دوم: اسلام‌گرایی افراطی و ترورسم در حلب	۳۳
۱. اسلام‌گرایی افراطی در حلب	۳۵
الف) افکار سلفیه در حلب	۳۵
ب) حلب، مهد اخوان المسلمین	۳۷
ج) کشتار در مدرسه توبخانه حلب	۴۱
۲. گروه‌های تروریستی در حلب	۴۲
الف) جبهه النصره	۴۳
ب) داعش	۴۳
ج) ارتش آزاد سوریه (الجیش الحر)	۴۵
د) لواء التوحید (تیپ توحید)	۴۵
ه) احرار الشام (آزادگان شام)	۴۶
و) جنبش نورالدین الزنکی	۴۶
ز) گروه فاستقم کما امرت (پایداری کن)	۴۷
ح) جبهه شامیه	۴۷
ط) صقور الشام (عقاب‌های شام)	۴۷
ی) جیش المجاهدین (ارتش مجاهدین)	۴۸
۳. درگیری‌ها و ائتلاف‌های گروه‌های تروریستی در حلب	۴۸

۵۱	فصل سوم: حلب در معرض جنگ
۵۴	۱. آغاز درگیری‌ها
۵۷	۲. ترکیه و حلب
۶۰	۳. دوران محاصره
۶۰	الف) شرایط دشوار انسانی
۶۲	ب) طرح‌های امدادرسانی
۶۴	ج) تخریب و خسارت‌های حلب
۶۷	فصل چهارم: عملیات‌های آزادسازی حلب و روند میدانی
۶۹	۱. بیات‌های نصر
۶۹	الف) مرحله اول: ریف جنوبی حلب
۷۱	ب) مرحله دوم: آزادی نبل و الزهراء
۷۴	ج) مرحله سوم: محاصره شرق حلب
۷۶	۲. تلاش تروریست‌ها برای شکستن محاصره
۷۸	۳. طرح آتش‌بس عادلانه
۸۰	۴. انتقال تروریست‌ها از شرق حلب
۸۱	۵. ورود روسیه
۸۴	۶. آزادی شهر
۸۶	۷. توافق آتش‌بس
۸۹	فصل پنجم: نقش ایران در آزادی حلب
۹۱	۱. ورود ایران به سوریه
۹۳	۲. ورود ایران به معرکه حلب
۹۴	الف) آموزش و سازماندهی نیروهای مردمی
۹۵	ب) تقویت ارتش سوریه
۹۶	ج) حزب‌الله
۹۷	د) مدافعان حرم
۹۸	ه) فاطمیون
۹۹	۳. هماهنگی و همکاری با روسیه
۹۹	۴. قرارگاه عملیاتی
۱۰۰	۵. نقش ایران
۱۰۲	۶. عروج پیش‌کسوت جهاد
۱۰۵	فصل ششم: واکنش‌ها و بازتاب‌های آزادی حلب
۱۰۷	۱. واکنش‌های مثبت
۱۰۷	الف) رئیس‌جمهوری سوریه

۱۰۸.....	ب) جمهوری اسلامی ایران
۱۱۰.....	ج) واکنش سپاه پاسداران: خرمشهر سوریه
۱۱۱.....	د) روسیه
۱۱۱.....	ه) حزب الله لبنان
۱۱۲.....	۲. واکنش‌های منفی
۱۱۳.....	الف) غرب
۱۱۳.....	ب) اعراب
۱۱۴.....	ج) سازمان ملل
۱۱۵.....	د) رژیم صهیونیستی
۱۱۶.....	۳. جنبش رسانی علیه آزادسازی حلب
۱۱۹.....	الف) تحریک عواطف
۱۲۰.....	ب) شبکه‌های اجتماعی
۱۲۳.....	فصل هفتم: نتایج و پیامدهای آتش حلب
۱۲۵.....	۱. تغییر معادلات میدانی
۱۲۷.....	۲. برگ برنده سیاسی
۱۲۸.....	۳. تقویت جایگاه ایران و روسیه
۱۲۹.....	۴. تغییر توازن منطقه‌ای
۱۲۹.....	۵. تشدید اختلاف میان تروریست‌ها
۱۳۰.....	۶. شکست پروژه براندازی نظام
۱۳۲.....	۷. بر باد رفتن رؤیاهای اردوغان
۱۳۵.....	فصل هشتم: روند سیاسی و مذاکرات صلح پس از آزادی حلب
۱۳۷.....	۱. مذاکرات آستانه
۱۳۸.....	الف) نشانه‌های مثبت و منفی
۱۳۹.....	ب) مفاد بیانیه پایانی
۱۴۰.....	۲. مذاکرات ژنو
۱۴۱.....	الف) نشست ژنو ۴
۱۴۲.....	ب) نشست‌های ژنو ۵، ۶ و ۷
۱۴۵.....	نتیجه‌گیری
۱۵۱.....	گاه‌شمار مهم‌ترین تحولات حلب
۱۵۷.....	منابع و مأخذ

مقدمه

روز سه‌شنبه ۱۴ دسامبر ۲۰۱۶ (۲۳ آذر ۱۳۹۵)، به عنوان یک نقطه عطف مهم و جاودانه در تاریخ سوریه ثبت شد. در این روز، شهر حلب پس از حدود چهار سال و نیم، از اشغال تروریست‌های تک‌سوی آزاد شد.

آزادی حلب آن قدر مهم بود که بهار اسد، رئیس‌جمهور سوریه، از آن به عنوان یک مبدا تاریخی در سوریه یاد کرد. وی درباره آزادی حلب گفت «مردم، تاریخ را به بعد و قبل از آزادی حلب به یاد خواهند آورد» به گفته بهار اسد، زمان و تاریخ با هم در ارتباط هستند، اما مردم زمان را فراموش می‌کنند. در حالی که تاریخ را به یاد می‌آورند. آزادی حلب یکی از آن تحولات تاریخی است که از خاطره سوری‌ها و حتی غیرسوری‌ها زدوده نخواهد شد.

یکی از روزنامه‌های آمریکایی^۱ در اوج درگیری‌ها، از جنگ حلب به «جنگ جهانی کوچک» تعبیر کرد؛ این تعبیر دور از واقعیت نبود؛ زیرا معرکه حلب فقط صیغه داخلی نداشت، بلکه جبهه گسترده‌ای از بازیگران متعدد منطقه‌ای و بین‌المللی بود که هر یک بر اساس اهداف و منافع خود، پا به این عرصه گذارده بودند.

حال و هوای حلب در روزهای پس از آزادی، شباهت زیادی به دوران آزادی خرمشهر در جنگ تحمیلی داشت. لذا تعدادی از فرماندهان و رزمندگان قدیمی جنگ تحمیلی عراق علیه ایران که به عنوان مستشار نظامی در حلب حضور داشتند، خاطرات عملیات بیت‌المقدس در خردادماه ۱۳۶۱ برایشان تداعی شد؛ همان شور و نشاط و حماسه، جشن و شادی زائدالوصف مردم در خیابان‌های حلب و سایر شهرهای سوریه

و بالاخره غبار اندوه و نومیدی که بر چهره دشمنان تکفیری و حامیانشان نشسته بود، جایگاه و اهمیت شهر حلب بر دوست و دشمن پوشیده نبود. قطب اقتصادی، صنعتی و تجاری سوریه در شمال این کشور با قدمتی چند هزار ساله؛ قلب تپنده تاریخ، تمدن، فرهنگ و اقتصاد سوریه است که قدمگاه انبیای بزرگ الهی همچون ابراهیم خلیل بوده و از دیرباز برای مردم سوریه و منطقه شامات کانون خیر و برکت قلمداد می شده است.

زمانی که جرقه درگیری‌ها و بحران سوریه در سال ۲۰۱۱ برافروخته شد، حلب تا چند ماه، از آتش جنگ در امان بود. ثبات، امنیت و منافع اقتصادی و تجاری حلب موجب شده تنها دولت، بلکه صاحبان سرمایه و تجار این شهر تلاش کنند حلب وارد چرخه جنگ و خشونت نشود.

اما دشمنان تجزیه یافته در جبهه ضد سوریه دریافتند که پاشنه آشیل نظام در شمال این کشور، شهر حلب است؛ لذا دیری نپایید که آشوب و درگیری به حلب شهباء^۱ رسید و رنگ سفید و روشنی این شهر به تیرگی گرایید.

حلب، قلب شمال و بلکه سوریه بود، لذا طرح تقسیم و جدایی شمال از جنوب کلید خورد. به دنبال آن، گروه‌های تفرقه طلبی همچون ارتش آزاد، جبهه النصره و لواء التوحید در تابستان ۲۰۱۲ مناطق شرقی حلب را تصرف کردند.

از آن پس، چهره حلب دگرگون شد؛ سال‌ها جنگ بر شهروندان حلب سنگینی می کرد. هزاران نفر کشته، ده‌ها هزار تن آواره و تخریب زیرساخت‌های شهر، به ویژه شهرک‌های صنعتی و نابودی اراضی کشاورزی، تنها بخشی از پیامدهای محسوس جنگ حلب بود.

نسل‌های گذشته شهر حلب، در طول تاریخ از جنگ و درگیری دور نبودند؛ اما اینک نسل جدید شاهد جنگی تمام عیار بود که هستی و هویت آنان را نشانه رفته بود. چهار سال درگیری و محاصره و زندگی در شرایط سخت، می رفت تا هویت و تاریخ حلب و شهروندانش را دگرگون کند. اما دیری نپایید که بارقه‌های مقاومت از خاکستر جنگ برآمد و دوران حماسه آغاز شد.

جوانانی بالنگیزه و فداکار از حلب و اطراف آن، به شکل نیروهای دفاع محلی پیوستند و در کنار ارتش به نبرد با تروریست‌ها پرداختند. متحدان سوریه یعنی

۱. شهباء به معنای سفیدی و روشنی، لقبی است که از دیرباز به حلب اطلاق شده است.

جمهوری اسلامی ایران و روسیه هم که از اهمیت حلب و توطئه دشمنان به خوبی آگاه بودند، وارد کارزار حلب شدند و نبردی سخت آغاز شد.

قرارگاه «نصر» کانون اداره عملیات میدانی حلب بود که عملیات‌های نصر را هدایت کرد و نصر و پیروزی را در جنوب، شرق، شمال و بالاخره قلب حلب رقم زد. در این قرارگاه، فرماندهان باتجربه سپاه و در رأس آن‌ها سردار سرلشکر قاسم سلیمانی، فرمانده هوشمند و دلیر نیروی قدس سپاه پاسداران، در کسوت مستشاری حضور داشتند.

نبرد شهری با دشمنان رنگارنگی که به واقع، جنگ احزاب تازه‌ای را شکل داده بودند، کار ساده‌ای نبود. به همین دلیل، آزادی حلب از زمانی که عملیات‌های نصر در اوایل پاییز ۱۳۹۴ آغاز شد، بیش از یک سال به طول انجامید.

گروه‌های متنوع و متعدد تروریستی و تکفیری که در یک اتاق مشترک عملیاتی تجمع یافته بودند، علاوه بر حمایت تمام‌عیار از سوی حامیان منطقه‌ای، به ویژه عربستان سعودی و ترکیه، از انگیزه‌ها، اعتقادی و ایدئولوژیک برخوردار بودند و اتفاقاً در حلب، با توجه به وجود گرایش‌های سنی و حضور اخوان المسلمین، پیشینه‌ای طولانی و عقبه‌ای سترگ داشتند.

اینان حلب را «ام المعمارک» می‌خواندند که به معنای یک جهاد مقدس، از دست نصیری (علوی‌ها) و متحد شیعی آن‌ها (جمهوری اسلامی) و کفار روس آزاد شده و امارت یا دولت اسلامی در آن برپا شود.^۱

این در حالی بود که اهداف و مقاصد سیاسی حامیان تروریسم در سوریه، هیچ سنخیتی با آرمان‌های اسلام‌گرایان جهادی نداشت. اسلام‌گرایی، اسلام‌رانی و القاعده و بالاخره داعش، تنها ابزاری انگیزشی برای تهییج جوانان احساسی و بی‌خبر بود که فقط نقش هیزم جنگ نیابتی را ایفا می‌کردند و در این راه، نام و نشان خود به تروریسم و خشونت آمیختند و سرانجام، شکست سختی را آزمودند.

راهبرد اصلی دشمنان، تضعیف و تجزیه سوریه و ضربه زدن به محور مقاومت بود؛ محوری که همچون درختی تناور در طول سال‌های متمادی در برابر توفان حوادث همچنان استوار و پابرجا ایستاده بود.

اما جوهر مقاومت بار دیگر عیار خالص خود را نشان داد و «ام المعمارک» حلب را

۱. این گونه ادبیات، در بیانیه‌های رسمی و سخنان رهبران گروه‌های تکفیری به وفور مشاهده می‌شود.

تبدیل به معرکه‌ای کرد که پیروز آن اهالی مقاوم حلب و نظام و ارتش و متحدانش بود؛ این چنین بود که «خرمشهر سوریه» به دامن وطن بازگشت.^۱

کتاب حاضر، حاصل پژوهشی دربارهٔ حلب و جنگ و آزادی راهبردی و تاریخی آن است. در فصل اول، به تاریخچه حلب و نیز جغرافیا و وضعیت اقتصادی و تجاری این شهر پرداخته می‌شود. فصل دوم مروری بر ریشه‌های اسلام‌گرایی و ظهور تروریسم در حلب است. فصل سوم به آغاز جنگ و دوران محاصره و شرایط دشواری که حلب طی سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۶ پشت سر گذارد، می‌پردازد.

در فصل چهارم روند میدانی و عملیات‌های آزادسازی حلب موسوم به عملیات‌های نصر مردم واکاوی قرار گرفته است. فصل پنجم به نقش کلیدی نیروی قدس سپاه پاسداران در آزادی حلب اختصاص یافته و در فصول ششم و هفتم به ترتیب به «واکنش‌ها و بازتاب» و «ایچ و پیامدها»ی آزادی حلب پرداخته شده است. سرانجام در فصل هشتم، روند بیستمین مذاکرات صلح پس از آزادی حلب مورد بحث قرار گرفته است.

فرزان شهیدی

مهرماه ۱۳۹۶

۱. تشبیه حلب به خرمشهر سوریه، نخستین بار از زبان مسئول روابط عمومی کل سپاه پاسداران بیان شد.